

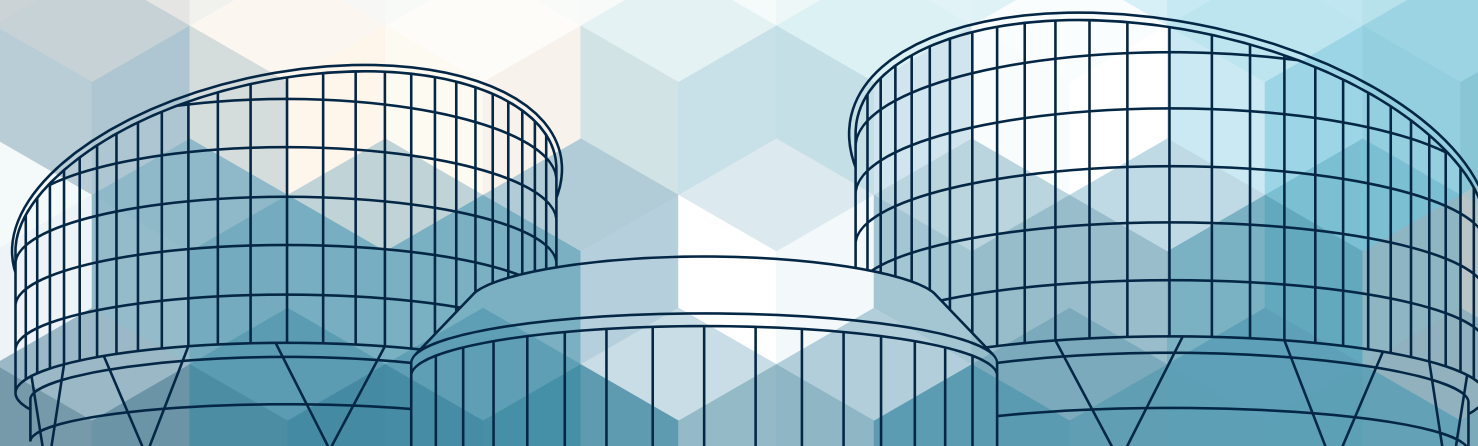
Пројекат финансира
Европска унија

 ПРАВОСУДНА
АКАДЕМИЈА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО
ПРАВДЕ

Ne Bis In Idem

Изјава о ограничењу одговорности. Ова публикација је израђена уз помоћ Европске уније. Садржај ове публикације искључива је одговорност пројекта „Подршка Европске уније Правосудној академији“ и ни у ком случају не одражава ставове Европске уније.

Ne Bis In Idem

*КАКО КОНВЕНЦИЈА ШТИТИ ПРАВО ДА СЕ НЕ БУДЕ
ДВАПУТ СУЂЕН И КАЖЊЕН У ИСТОЈ СТВАРИ?*

ЧЛАН 4 ПРОТОКОЛА БРОЈ 7 УЗ КОНВЕНЦИЈУ ГЛАСИ

Никоме се не сме поново судити нити се може поново казнити у кривичном поступку у надлежности исте државе за дело због кога је већ био правоснажно ослобођен или осуђен у складу са законом и кривичним поступком те државе.

Одредбе претходног става не спречавају поновно отварање поступка у складу са законом и кривичним поступком дате државе, ако постоје докази о новим или новооткривеним чињеницама, или ако је у ранијем поступку дошло до битне повреде која је могла да утиче на његов исход.

Овај се члан не може ставити ван снаге на основу члана 15 Конвенције.

КАДА ДОЛАЗИ ДО ПОВРЕДЕ НАЧЕЛА *NE BIS IN IDEM*?

КАКО СЕ УТВРЂУЈЕ ДА ЛИ ЈЕ ЈЕДНОМ ЛИЦУ
ДВАПУТ СУЂЕНО ЗА ИСТО ДЕЛО?

Да би се одговорило на питање да ли је једном лицу двапут суђено у истој ствари, потребно је одговорити на следећа питања:

- ① Да ли се ради о „кривичној ствари“?
- ② Да ли се за ту кривичну ствар воде два одвојена поступка (*bis*)?
- ③ Да ли су дела за која се терети одређено лице у поменута два поступка – чињенично иста (*idem in factum*)?
- ④ Да ли је макар у једном од два (или више) поступака донета правноснажна пресуда?

Уколико се на сва четири питања добију потврдни одговори, дошло је до повреде начела *ne bis in idem*.

КРИВИЧНА СТВАР (ЕНГЕЛ КРИТЕРИЈУМИ)

ШТА ЗНАЧИ ДА СЕ ПРОТИВ ОДРЕЂЕНОГ
ЛИЦА ВОДИ ПОСТУПАК О „КРИВИЧНОЈ
СТВАРИ“?

Питање да ли је одређени поступак „кривична ствар“ не зависи нужно од класификације тог поступка у домаћем праву, већ зависи од три критеријума који одређују његову „кривично-правну природу“ (Европски суд то назива Енгел критеријумима, по пресуди у предмету *Енгел и други против Холандије*, у којима је први пут употребио те критеријуме).

Прво битна је (не и одлучујућа) **класификација дела за које се лицу суди у домаћем праву**. Ако домаће право прописује да се ради о кривичном делу, тада ће и у конвенцијском смислу поступак бити „кривични“, односно радиће се о „кривичној ствари“.

Друго чак и ако домаће право не прописује да се ради о кривичном делу и кривичном поступку (него, на пример, о прекршајном поступку), узима се у обзир **природа дела о којем се ради**. Реч је о месту које одређено дело има у домаћем законодавству и разлозима због којих је оно прописано као забрањено. Ако се ради о делу чији заштитни објекат и вредност која се штити спадају у кривичну сферу, ради се о кривичној ствари без обзира на то што се у домаћем праву дело сврстава у прекршај, дисциплински прекршај или нешто треће.

ПРИМЕРИ ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈЕ ПРЕКРШАЈА У КРИВИЧНО ДЕЛО ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ

Иако је нарушавање јавног реда и мира описано и кажњиво као прекршај (а не као кривично дело), сврха забране таквог понашања је заштита људског достојанства и јавног реда, дакле, вредности и интереса који редовно спадају у сферу заштите кривичног права, те се стога ради о „кривичној ствари“.

Марести против Хрватске, пара. 57-61

Неовлашћено држање опојних дрога, иако описано као прекршај у домаћем праву, имало је за циљ општу превенцију (одвраћање), те је било усмерено према целокупној популацији, што су стандардне одредбе кривичног права, те се стога радило о „кривичној ствари“.

Томасовић против Хрватске, пара. 20-25

Трећи критеријум је **врста и тежина санкције** која је прописана одредбама домаћег права. Чак и ако домаће право не прописује да се ради о кривичном делу и о кривичном поступку, максимална висина казне, која је прописана за дело о којем је реч, као и сврха њеног изрицања, може да води закључку да се ради о кривичној ствари. По правилу, ако је сврха санкције изрицање казне за одређено понашање, радиће се о кривичној ствари. Такође, ако постоји могућност изрицања казне затвора, ради се о кривичној ствари.

ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА: НЕПОСТОЈАЊЕ КРИВИЧНЕ СТВАРИ

Против одговорних лица у предузећу, због сумње на пореску утају, вођен је управни поступак у којем је наплаћен додатни порез, као и кривични поступак због пореске утаје. Европски суд је утврдио да управни поступак није био „кривични“ због тога што је његова сврха била у одвраћању, а не у кажњавању, те у накнади трошкова које су пореске власти имале због детаљне ревизије пословања. Поред тога, елемент виности улази у биће кривичног дела, али не представља услов за изрицање новчане казне у управном поступку

А и Б против Норвешке, пара. 136-154

ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА: ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈА ДЕЛА ЗА КОЈЕ ЈЕ ИЗРЕЧЕНА КАЗНА ЗА ПОВРЕДУ ПРОЦЕСНЕ НЕДИСЦИПЛИНЕ У КРИВИЧНУ СТВАР

Вређање достојанства суда за које је кажњен заступник странке у судском поступку представља кривичну ствар, због чињенице да му је изречена казна краткотрајног затвора. Европски суд је казну за повреду процесне дисциплине оквалификовао кривичном вођен њеном врстом и тежином.

Напомена: Иако су у овом предмету примењени Енгел критеријуми у погледу постојања кривичне ствари, није се радило о примењивости члана 4 Протокола број 7, већ о наводној повреди члана 6 Европске конвенције.

Киприану против Кипра, пара. 6, 61-64

ДА ЛИ СЕ ВОДЕ ДВА ОДВОЈЕНА ПОСТУПКА ЗА ИСТУ КРИВИЧНУ СТВАР (BIS)?

Ради се о ситуацијама када се за исто дело воде два одвојена поступка, који су потпуно независни један од другог, како у погледу утврђивања чињеница, тако и у погледу примене права.

Међутим, ако се ради о два повезана, комплементарна поступка у којима су органи који их воде искључиво надлежни сваки за изрицање посебне санкције, тада се неће радити о два одвојена поступка, већ о једном јединственом систему. Таква два поступка Европски суд назива „једним јединственим системом“, истичући на тај начин да се у конкретном случају не ради о два одвојена поступка у смислу начела *ne bis in idem*.

ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА: НЕПОСТОЈАЊЕ ДУПЛИРАЊА ПОСТУПКА

Лице је прекорачило дозвољену брзину возње моторним возилом. У кривичном поступку кажњено је новчаном казном, а у управном поступку одузета му је возачка дозвола. Европски суд је закључио да, иако су у оба поступка лицу стављена на терет иста дела (*idem*), два поступка су уско повезана и комплементарна, те представљају „два аспекта истог система“. Наиме, управни поступак уследио је након доношења кривичне пресуде, те се одлука у том поступку заснивала на кривичној пресуди, коју управни органи није могао да преиспитује. Такође, кривични суд није имао овлашћење да одузме возачку дозволу (што је могао да уради само управни орган), нити је управни орган имао овлашћење да изрекне новчану казну уз ону већ изречену у кривичном поступку. Стога се није радило о два поступка (*bis*).

Ривар против
Швајцарске,
пара. 25-34

3

ДА ЛИ СУ ДЕЛА ИСЛОВЕТНА (*IDEM*)?

Услов истоветности дела значи да је дело које се ставља на терет лицу у два одвојена поступка чињенично истоветно. Битни су дакле чињенични описи дела, односно бића дела, обухваћени у оптужници или некој другој врсти оптужног акта у једном поступку, као и у пресуди или одлуци донетој у другом поступку. Стварна садржина чињеничног описа дела у конкретном предмету је битна, па чак и онда када тај опис премашује елементе које домаће право захтева за испуњеност услова за постојање одређеног дела.

ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА: ПОСТОЈАЊЕ ИСЛОВЕТНОСТИ ДЕЛА

У пресуди домаћег суда је утврђено да је одређено лице одговорно за прекршај нарушавања јавног реда и мира, између осталог, због тога што нанело телесне повреде другом лицу. Иако наношење телесне повреде није део законског описа прекршаја нарушавања јавног реда и мира, Европски суд је и тај елемент описа узео у обзир приликом процене да ли постоји идентитет оптужби између тог прекршаја и кривичног дела наношења телесне повреде. Дакле, битно је све оно што је тужилац уврстио у чињенични опис (чак и непотребно) и тиме укључио у предмет расправљања, без обзира да ли дати елементи представљају законски опис прекршаја.¹

Миленковић
против Србије,
пара. 41-42

Мора да се ради о а) истом окривљеном, б) истом чињењу или нечињењу тог окривљеног, извршеном у в) истом временском периоду и г) на истом простору.

ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА: НЕПОСТОЈАЊЕ ИСЛОВЕТНОСТИ ДЕЛА

Лице је два пута кажњено због непријављивања пореза. Међутим, један поступак вођен је због тога што је непријављивањем пореза лице прибавило корист себи лично, а други због тога што је непријављивањем пореза прибавило корист свом привредном друштву. Иако се радило о истој радњи (непријављивању пореза) кључни елемент (питање коме је тиме лице прибавило корист) се разликовао, због чега је Европски суд закључио да се не ради о истом делу.

Изакси против
Норвешке,
стр. 5-6

¹ Анализа пресуде Миленковић против Србије налази се у одељку под називом „Анализе пресуда“.

ДА ЛИ ПОСТОЈИ ПРАВНОСНАЖНА ПРЕСУДА?

Да би дошло до повреде начела *ne bis in idem*, потребно је да је бар у једном од два поступка донета правноснажна осуђујућа или ослобађајућа пресуда против одређеног лица. Начело *ne bis in idem* не примењује у случају када је тужилац претходно одустао од оптужбе за неко кривично дело.

ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА: НЕПОСТОЈАЊЕ ПРАВНОСНАЖНЕ ПРЕСУДЕ

Члан 4 Протокола број 7 није примењив на случајеве обуставе кривичног поступка услед одустајања јавног тужиоца од оптужбе. Наиме, услов за примену члана 4 Протокола број 7 је постојање осуђујуће или ослобађајуће правноснажне пресуде, а одустанак од оптужбе нема значење ни осуде нити ослобођења од одговорности.²

Маргуш против
Хрватске,
пара. 120-121

Уколико се у тренутку доношења правноснажне пресуде тј. одлуке против које нису доступна редовна правна средства или су она исцрпљена, води други поступак за исто дело (чак и званична истрага као део „кривичног гоњења“) наступа повреда начела *ne bis in idem*. Конвенција не забрањује вођење два паралелна поступка за исто дело. Међутим, у тренутку када је један поступак окончан осуђујућом пресудом (која има својство *res iudicata*), самим вођењем другог поступка повређено је право предвиђено чланом 4 Протокола број 7 уз Конвенцију. Није потребно да је други поступак такође правноснажно окончан (члан 4 Протокола број 7 каже „[...] никоме се не може судити [...] за дело за које је већ правоснажно осуђен или ослобођен“).

² Анализа пресуде *Маргуш против Хрватске* налази се у одељку под називом „Анализе пресуда“.

ДА ЛИ ПОСТОЈЕ ИЗУЗЕЦИ?

Конвенција не забрањује:

- ① Понављање поступка по прописаним условима, укључујући изношење нових чињеница или подношење нових доказа по ванредном или редовном правном леку;
- ② Преиначење пресуде у корист окривљеног лица;
- ③ Истраживање и предузимање кривичног гоњења на основу чланова 2 и 3 Конвенције, чак и када се то на изглед противи примени начела *ne bis in idem*.

ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА: НЕПРИМЕЊИВОСТ ЧЛАНА 4 ПРОТОКОЛА БРОЈ 7 НА КРИВИЧНА ГОЊЕЊА ЗА НАЈТЕЖА КРИВИЧНА ДЕЛА

Државни органи нису повредили члан 4 Протокол број 7 Европске конвенције када су, након обуставе кривичног поступка због амнестије, покренули нови кривични поступак против подносиоца представке у којем је он накнадно осуђен за кривично дело ратног злочина против цивилног становништва. Они су, наиме, извршили своје обавезе из чланова 2 и 3 Конвенције, будући да су обезбедили да се избегне некажњавање подносиоца за тешка кривична дела која је починио. Због тога не може да се у корист подносиоца као учиниоца тако тешких кривичних дела примени начело *ne bis in idem*.³

Маргуш против
Хрватске,
пара. 17,
126-128, 139-141

³ Анализа пресуде *Маргуш против Хрватске* налази се у одељку под називом „Анализе пресуда“.

НАВОЂЕНА ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА

БРОЈ	НАЗИВ ПРЕДМЕТА	БРОЈ ПРЕДСТАВКЕ	ДАТУМ ДОНОШЕЊА
1.	<i>А и Б против Норвешке</i> (<i>A and B v. Norway</i>)	24130/11 и 29758/11	пресуда Великог већа од 15. новембра 2016.
2.	<i>Енгел и други против Холандије</i> (<i>Engel and Others v. Netherlands</i>)	5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72	пресуда од 8. јуна 1976.
3.	<i>Изакси против Норвешке</i> (<i>Isaksen v. Norway</i>)	13596/02	одлука о неприхватљивости од 2. октобра 2003.
4.	<i>Киприану против Кипра</i> (<i>Kyprianou v. Cyprus</i>)	73797/01	пресуда од 15. децембра 2005.
5.	<i>Маргуш против Хрватске</i> (<i>Marguš v. Croatia</i>)	4455/10	пресуда Великог већа од 27. маја 2014.
6.	<i>Марести против Хрватске</i> (<i>Maresti v. Croatia</i>)	55759/07	пресуда од 25. јуна 2009.
7.	<i>Миленковић против Србије</i> (<i>Milenković v. Serbia</i>)	50124/13	пресуда од 1. марта 2016.
8.	<i>Ривар против Швајцарске</i> (<i>Rivard v. Switzerland</i>)	21563/12	пресуда од 4. октобра 2016.
9.	<i>Томасовић против Хрватске</i> (<i>Tomasović v. Croatia</i>)	53785/09	пресуда од 18. октобра 2011.

ПОДРШКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ПРАВОСУДНОЈ АКАДЕМИЈИ
Теразије 8/1, 11000 Београд, Србија

T: +381 11 3023 866

F: +381 11 3023 877

info@jap.rs

**BRITISH
COUNCIL**

Пројекат спроводи конзорцијум
који предводи British Council